

SPIS TREŚCI

PRZEDMOWA DO WYDANIA POLSKIEGO	13
WSTĘP. ZŁUDZENIA PAMIĘCI I POSTRZEGANIA	17
Pamięć i historia Bliskiego Wschodu	17
Historia wydarzeń bliskowschodnich	22
Bliski Wschód: wzorzec upadku?	28
Zmiana języka historycznego opisującego Bliski Wschód	31
CZĘŚĆ PIERWSZA. BLISKI WSCHÓD: KONSTRUKCJA TRUDNA DO ZDEFINIOWANIA	37
ROZDZIAŁ I. Bliski Wschód czy Środkowy Wschód: problem geopolityki międzynarodowej	40
Bliski Wschód: Lewant Europy	41
Bliski Wschód: droga imperium brytyjskiego do Indii	42
Francja, Anglia, Stany Zjednoczone: potęgi „muzułmańskie”	44
„Brak przeciwwagi” wobec Związku Radzieckiego	45
Pozycja regionu śródziemnomorskiego między Bliskim a Środkowym Wschodem	48
Dominujące pojęcie współczesnego świata muzułmańskiego: islam „niepodzielny”	50
Anatomia dziedzictwa cywilizacyjnego na Bliskim Wschodzie	58
ROZDZIAŁ II. Postrzeganie Bliskiego Wschodu i jego historia	63
Wyznaczniki europejskiej wizji	65
Postrzeganie swojej historii przez społeczeństwa bliskowschodnie	73
Utworzenie Izraela i jego wpływ na postrzeganie Bliskiego Wschodu	79
Czynnik ekonomiczny i jego wpływ na postrzeganie epoki, przestrzeni i systemów władzy	85
ROZDZIAŁ III. Co jest istotą historii Bliskiego Wschodu?	88
Zasadność koncepcji etnologicznych i antropologicznych odnoszących się do Bliskiego Wschodu	89
Dychotomia mniejszość/większość czyli kwadratura koła	93
Konieczność rozgraniczenia między historią polityczną a historią religii	103
ROZDZIAŁ IV. Wybór tożsamości arabskiej jako przedmiotu badań	113
Tożsamość arabska i jej ewolucja historyczna	113
Złożoność procesu dekolonizacji w świecie arabskim	123

Wzajemne oddziaływanie czynników wewnętrznych i zewnętrznych	124
Granice arabskiego odrodzenia	127
Bliski Wschód: świat zdeintegrowany, świat formujący się	130

CZĘŚĆ DRUGA. OD REWOLUCYJNEGO WRZENIA DO EUFORII NAFTOWEJ, LATA 1956 – 1975

139

ROZDZIAŁ V. Od nacjonalizacji Kanału Sueskiego do śmierci

Gamala Abd el-Nasera, 1956 – 1970:

jedna epoka się skończyła, niech żyje kolejna!	141
Śmierć bohatera	141
W poszukiwaniu utraconego głosu	142
O pewnym śmiechu i o Kanale... ..	144
Wędrówka dusz: pasza i pułkownik	145
Za pomocą geografii i opery	146
Rozwój i imperializm	147
Anatomia słów Nasera: „wyobcowanie kulturowe” i samookucja	149
Anatomia słów Nasera: demokracja języka, laickość myśli	151
Zachód, o mój wymarzony!	152

ROZDZIAŁ VI. Od szczytu w Chartumie do wojny październikowej,

1967 – 1973: zmiana dekoracji

„Sadatyzm” czyli polaryzacja sprzeczności	154
Impas szczytu chartumskiego: tak – dla Zachodu, nie – dla Izraela	156
Impas szczytu chartumskiego: ropa naftowa, a nie broń, jako system bezpieczeństwa społecznego	158
Wątpliwa alternatywa: goszyzm	161
Syria – „enfant terrible” Bliskiego Wschodu	163
Niejednoznaczność arabskiej jedności: ortodoksja naserowska i baasistowska schizma	165
Dysputa: armia partyzancka czy armia regularna	168
Koniec radykalizmu?	169

ROZDZIAŁ VII. Wzrost naftowej tyranii: lata 1945 – 1973

172

Zachód wobec braku ekonomicznej racjonalności	172
OPEC: walczący syndykat czy barometr światowego rynku energetycznego?	175
Dwie osobistości świata naftowego: Bumedi i szach irański czyli obsesja gwałtownej modernizacji	176
Półksiężyc i rurociąg naftowy: krótka historia religijnego fundamentalizmu na Wschodzie	178
Fajsal z Arabii czyli połączenie autorytetu religii i potęgi finansów	180

Solidarność islamska przeciwko komunizmowi i nacjonalizmowi arabskiemu ..	182
Amerykański kowboj i wahhabicki bojownik: psychologia przyjaźni	184
Wykorzystanie integryzmu religijnego i prokolonializmu	186
ROZDZIAŁ VIII. Jedna wojna dwie epoki: październik 1973	189
Na skraju przepaści: Palestyna zagrożona zniknięciem	189
Na skraju przepaści: tysiąc i jedna ofiara arabskiej jedności	192
Geneza pewnej decyzji: unieważnić szczyt chartumski	194
Semiologia wojny i embarga	198
Niepożądane zakłócenia: chaos cen naftowych	202
Działania zbrojne: pierwsze zwycięstwo albo ostatnia porażka	205
Niejednoznaczność wojny: krew biednych, złoto bogatych	209
ROZDZIAŁ IX. OPEC czy OWP: lata 1974 – 1975	213
Arabski raj czyli zapowiedź przebudzenia	213
Ropa naftowa biednych w służbie sprawiedliwości międzynarodowej	215
Rozkwit arabskiej dyplomacji	217
Dyplomacja naznaczona zgubnym idealizmem	219
Jak się bronią prawdziwi bogacze	221
OPEC jako zakładniczka. Nieskuteczna strategia	223
Piekło: lawina petrodolarów	225
Potęga i egoizm Zachodu	228
Kwestia rządu palestyńskiego: powrót do arabskiego goszyzmu	229
CZĘŚĆ TRZECIA. OD EUFORII NAFTOWEJ KU NARASTANIU KONFLIKTÓW MIĘDZYARABSKICH – LATA 1975 – 1990	235
ROZDZIAŁ X. Libańskie rozdarcie: 1975 – 1976	237
Liban, mikrokosmos społeczeństwa osmańskiego	237
Góry i mniejszości na Bliskim Wschodzie	239
Wpływ Zachodu na mniejszości bliskowschodnie	241
Psychodrama libańskich wspólnot	244
Palestyńczycy w Libanie czyli kompleks wydarzeń „czarnego września”	246
Władze libańskie czyli kolejny przykład „wyobcowania kulturowego”	247
Cena strachu	249
Wojna domowa wśród Arabów, nowe zdobycze Izraela	251
Gra w pokera i w szachy. Sprzeczności syryjsko-egipskie	252
Nadmiar sympatii do Zachodu	254
Niespełnione nadzieje arabskiej lewicy	256
Tysiąc i jeden spisek w Libanie	258
Damaszek: miejsce, gdzie zapadają decyzje	259
Fundamentalizm religijny w służbie Zachodu	261
W oczekiwaniu na Jimmy’ego Cartera. Chwilowa jedność	262
Rozłamy i schizmy	263

ROZDZIAŁ XI. Izraelskie uderzenie: od pierwszego Kongresu Syjonistycznego do układów w Camp David, 1897 – 1978	264
Izraelscy „kowboje”, palestyńscy „Indianie”	264
Pełne sprzeczności trójstronne relacje	266
1917: kolonialna deklaracja o upadku narodu palestyńskiego	268
Jak Zachód przechodzi od antysemityzmu do filosemityzmu	270
Porozumienia z Camp David czyli jak negocjuje się nierówne traktaty	273
Powrót do rozłamów i odmowy	277
Pokój: „koniec” narodu żydowskiego czy normalizacja?	278
Wpływ rewolucji irańskiej na konflikty bliskowschodnie	283
ROZDZIAŁ XII. Inwazja na Liban 1982	284
Nieunikniony spłot wydarzeń	284
Koniec naseryzmu	286
Dwadzieścia dwa dni Baszira Dżumajjila	288
Nieuchronne dryfowanie w kierunku Zachodu	289
O przemocy na Bliskim Wschodzie i o tym, jak postrzega ją zachodnia opinia	290
Plan Reagana i plan Fahda: nowe równanie niemożliwe	292
Liban protegowany przez Stany Zjednoczone i rządzony przez Izrael	294
Porozumienie izraelsko-libańskie z 17 maja:	
dyplomatyczne zwycięstwo krótkowzroczności amerykańskiej	296
Nowe masakry i powrót do terroryzmu	298
Arafat uwięziony w Trypolisie	299
Na skraju przepaści	301
ROZDZIAŁ XIII. Czas zakładników: 1985 – 1986	302
Partia Boga (Hezbollah). Irańskie wpływy w Libanie	304
Tysiąc i jedna wojna w Libanie	306
Tułaczka OWP	308
Wojna przy użyciu kamieni, wojna raketowa	311
ROZDZIAŁ XIV. Od wojny wyzwolenczej w Libanie do inwazji na Kuwejt	313
Nieprawomocne rządy w Libanie	313
Wyzwolenicza wojna generała Auna	316
Palestyna „unieważniona”	322
Kuwejt – Bośnia-Hercegowina Środkowego Wschodu	326
CZĘŚĆ CZWARTA. UMOCNIE NIE AMERYKAŃSKIEJ HEGEMONII I NIEFORTUNNE TRAKTATY POKOJOWE 1991 – 2001	335
ROZDZIAŁ XV. Euforia wojny w Zatoce	337
Nowy porządek i globalizacja gospodarki	337

Koniec syndromu wietnamskiego	338
Amerykańska kampania propagandowa	340
Europa i Francja	343
Neutralizacja Izraela	346
Arabscy członkowie koalicji	348
ROZDZIAŁ XVI. Droga ku pokojowi. Przygotowania do konferencji	
w Madrycie	351
Kłeska i zamęt w Iraku	351
Dyplomacja amerykańska powraca do sprawy	
konfliktu izraelsko-arabskiego	353
Nieustępliwe stanowisko stron konfliktu	355
Dziedzictwo dyplomacji kissingerowskiej	357
Stanowiska Arabów i Izraelczyków	
wobec mających nastąpić negocjacji	359
Listy gwarancyjne Jamesa Bakera	362
ROZDZIAŁ XVII. Konferencja w Madrycie	366
Kampania medialna wokół nowego procesu pokojowego	366
Ambiwalentne odczucia opinii publicznej	367
Przemówienia inauguracyjne	372
Przemówienia końcowe	376
„Protesty” wrogów pokoju	379
ROZDZIAŁ XVIII. Od konferencji w Madrycie do porozumienia	
izraelsko-palestyńskiego. Proces pokojowy bez pokójuu ..	381
Trudne początki negocjacji	381
Różne formy przemocy w terenie	383
Przygotowania do tajnych negocjacji w Oslo	386
„Cud pokoju”	389
Odmienne punkty widzenia na porozumienia z Oslo	390
Pozorny pokój, prawdziwa przemoc: od euforii do katastrofy	397
Antyterrorystyczny szczyt w Szarm asz-Szajch i zwycięstwo wyborcze Likuddu ..	402
Zablokowanie procesu pokojowego	405
ROZDZIAŁ XIX. Konsekwencje wojny w Zatoce	411
Wojny w Zatoce nie było	411
Bezsensowne cierpienia	413
Przesiedlenia ludności	417
Niemożliwość wprowadzenia demokracji w monarchiach naftowych	418
Bezlitosna dyktatura Organizacji Narodów Zjednoczonych w Iraku i pogorszenie	
sytuacji Kurdów	422

Degradacja sytuacji politycznej w Libanie	427
Problemy Maghrebu	434
ROZDZIAŁ XX. Osłabienie arabskich reżimów. Marginalizacja gospodarki i instrumentalizacja islamu	437
Kwestia ekonomiczna i społeczna w świecie arabskim	438
Reislamizacja społeczeństw arabskich	445
Biblijny motyw upadku i wyniesienia w ideologii islamskiej	448
Zgłębić islam	449
Islam i laicyzm: równanie niemożliwe?	454
ROZDZIAŁ XXI. Złożoność rzeczywistości izraelskiej i odnowa judaizmu ..	462
Symboliczna droga syjonizmu i Izraela w świadomości Zachodu	462
Uświadomienie żydowskich cierpień i koniec rozgraniczenia między antysyjonizmem a antysemityzmem	466
Izrael między „dążeniem normalizatorskim” a „tendencją mesjanistyczną” ...	473
Co zrobić z Palestyńczykami: niemożność wprowadzenia prawa międzynarodowego	480
Syndrom Gazy	485
Judaizm: religia narodu?	488
WNIOSKI. DEKADENCJA BEZ NADZIEI?	497
Za nami półwiecze czyli koniec złudzeń	499
Blokada kulturowa a dekadencja	501
Wypełnić „mocarstwową próżnię”	505
Pokonać naiwny ekonomizm i podważyć fundamenty gospodarek naftowych ..	505
Porzucić nie odpowiadającą rzeczywistość „realpolitik” i zakończyć wojnę w Zatoce	509
Zwrócić Libanowi jego suwerenność	510
Nowe spojrzenie na konflikt izraelsko-palestyński	511
Położyć kres tożsamościowej gorączce oraz powrócić do laickiego porządku prawa międzynarodowego	514
Doprowadzić do włączenia się ruchów islamskich do otwartej rozgrywki politycznej oraz umożliwić powstanie naturalnych sojuszy	516
ANEKSY DOKUMENTACYJNE I BIBLIOGRAFICZNE	521
I. TYPOLOGIA GRUP ETNICZNYCH I WSPÓLNOT RELIGIJNYCH W ŚWIECIE ARABSKIM	523
Grupy etniczne	523
Wspólnoty religijne. Wspólnoty niemuzułmańskie	524

Niesunnickie wspólnoty muzułmańskie	525
Wspólnoty arabskie poza światem arabskim	527
II. OGÓLNE WSKAZÓWKI BIBLIOGRAFICZNE	527
Dziela ogólne	527
Dziela historyczne	528
Okres przedmuzułmański	530
Epoka muzułmańska	531
Religijny pluralizm i wspólnoty wyznaniowe Bliskiego Wschodu	534
Problemy współczesnej tożsamości arabskiej	536
Ostatnie wydarzenia w świecie arabskim w literaturze światowej	541
III. SCHEMA PO IMPERIUM OSMAŃSKIM I KWESTIA WSCHODNIA	542
IV. LIGA PAŃSTW ARABSKICH I SPOTKANIA NA SZCZECIE SZEFÓW PAŃSTW ARABSKICH	545
Bibliografia	546
V. SYJONIZM I KONFLIKT IZRAELSKO-ARABSKI	548
VI. EWOLUCJA GOSPODARCZA BLISKIEGO WSCHODU	554
Dane historyczne i periodyzacja	554
Gospodarki państwowe nawiązujące do modelu socjalistycznego i współpraca ze Związkiem Radzieckim: 1956-1970	554
Gospodarka zdominowana przez dochody z ropy naftowej i współpracę z kapitalistycznym Zachodem: 1970-1980	558
Spadek cen ropy naftowej i zahamowanie wzrostu gospodarczego: 1980-1999	560
Bibliografia	562
Dziela ogólne	562
Okres kolonialny	563
Okres postkolonialny do końca lat siedemdziesiątych	564
Okres dominacji sektora naftowego w rozwoju gospodarczym	564
VII. BIBLIOGRAFIA POSZCZEGÓLNYCH PAŃSTW	568
Egipt	569
Syria	570
Liban	571
Palestyna	577
Irak i Jordania	579
Arabia Saudyjska i inne kraje naftowe Zatoki Perskiej	579
Algieria i Libia	580

VIII. WYKAZ PUBLIKACJI WYKORZYSTANYCH W KSIĄŻCE	581
Wstęp i część pierwsza	581
Część druga i trzecia	586
Część czwarta	587
INDEKS	595